

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Mas Boixeda (3era. part)

El 8 de febrer de 1787, mossèn Miquel Collderam va remullar a la pica baptismal l'hereuet dels amos de Boixeda. Li van posar Ramon, Francesc i Vicenç; Ramon i Francesc pels avis, Vicenç per quedar bé amb el patró de la parròquia. Els padrins van ser Ramon Sala de Vallbona i Maria Riera, perquè en aquell temps ja s'havia posat de moda que el padrins del primer nen fossin l'avi maternal i la iaia paternal. El nen es va fer gran i el gener de 1812 va tornar a l'església parroquial per fer esposalles amb la Teresa Vilanova Matamala, natural de Viver. La núvia va aportar un dot de 850 lliures en metàl·lic i dues calaixeres plenes de roba. Aquell dia va ser nomenat oficialment hereu, però el seu pare, que es trobava impedit, va reservar-se 2.000 lliures del patrimoni a lliure disposició. La parella va engendrar cinc xicots i tres noies, i això que la Teresa el 1835 ja era morta.

El 1832, el Ramon va demanar 328 lliures a un comerciant de Manresa dit Albert Llor. Va avalar el préstec amb una vinya seva de sis quarteres. El 1835 va ser alcalde de Fals i es va trobar en una situació bastant conflictiva a causa de la guerra dels carlins. Els rebels van endur-se les contribucions dels veïns i després el govern va reclamar-les. Com que l'alcalde era el responsable de la recaptació, el Ramon va ser empresonat a Manresa fins que no va pagar els diners de la seva pròpia butxaca. Era un home emprenedor i l'any 1834 va tenir la idea de construir un molí fariner al lloc on conflueixen les dues rieres, la de Fals i la de Fontanet. El seu veí Massana s'hi va oposar, perquè el nou molí li feia la competència, i no va ser fins el 1855 que va rebre l'autorització del Ministeri de Foment per tirar endavant el projecte. Mentre durava el plet però, ja havia fet algunes obres de la infraestructura, perquè el 1850 va rebre un permís de l'ajuntament per poder comprar una arrova de pólvora negra per fer voladures de roques. El

1844 va comprar a carta de gràcia les herbes del mas Bonvehí de Castelltallat per 420 lliures. Els drets de pastura estaven molt valorats i l'empenyorament de les herbes era una fórmula molt usual per aconseguir crèdit. L'amo de Bonvehí va recuperar les herbes cinc anys després. El 1858 va invertir els estalvis comprant una casa al carrer d'Urgell de Manresa, per la qual va pagar-ne 1.500 pesos forts, o sigui, 30.000 rals de billó.

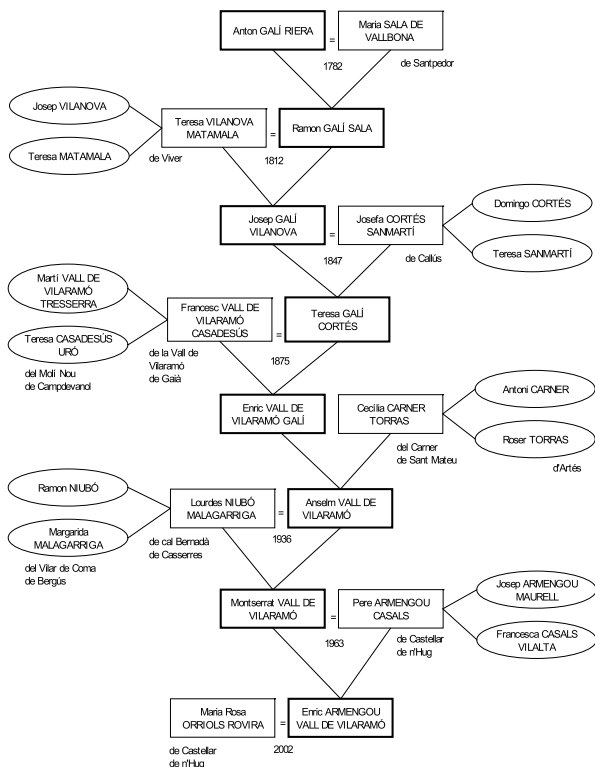
Ramon Galí va fer testament el 1835, i va morir a finals de gener de 1861. Va llegar a cada noi 200 lliures de legítima, 25 canes de lli, 25 canes d'estopa, i alguns tovallons. Va deixar dit que volia que els seus fills aprenguessin un ofici o altre durant quatre anys, i que entretant, l'hereu els havia de mantenir. A cada una de les noies va destinar 400 lliures de dot. El primogènit Josep va ser l'hereu. D'aquesta generació tenim notícia que el Ramon va marxar de casa i es va establir a Sallent, on va començar un negoci de llibreria, el Joan va esdevenir fuster, la Teresa es va casar amb Jaume Galobart, un pagès de Valldelshorts, i la Maria ho va fer amb Josep Vila Carner, de Sant Mateu, amb qui eren fills de cosins. Teresa Vilanova va morir a finals de febrer de 1862. El seu fill va fer un relat de les circumstàncies de la seva malaltia i defunció. Es veu que li van diagnosticar "feridura nerviosa", però en realitat els símptomes eren del "mal de sant Pau", és a dir, li venien uns atacs i tremolors que li feien perdre el coneixement durant 6 o 7 dies, després es recuperava i no li feia mal res. Va tenir 22 vegades aquests atacs i en 12 ocasions va rebre la extremunció.

bosc. Josep Galí va unir-se el 1847 amb Josefa Cortés Santmartí, de Callús. El dot va ser considerable, 1.000 lliures, en el qual hi havia incloses 250 lliures d'una pia causa fundada pel reverend Pau Corcó. Una pia causa era una mena d'assegurança per proveir de dot a les donzelles d'una família o un poble. L'aixovar de la Josefa era esplèndid. Dins de les dues calaixeres de noguer s'hi trobaven unes tovalles de 24 pams de llarg, 6 enagos, una cotilla de seda, 29 camises de bri i 7 de tela, 8 vestits molt bons, i molta més roba.

L'entrada del Mas Boixeda

El 1863, el Josep va llogar la casa del carrer d'Urgell al fideuer Isidre Galobart, a qui va donar permís per fer obres per instal·lar-hi un obrador de fer fideus. El preu del lloguer es va establir en 211 lliures a l'any. El novembre de 1864 es van començar les obres d'una capella, annexa a la casa, dedicada a Sant Josep. Les va fer el mestre d'obres Celdoni Portella i els materials de construcció eren gairebé tots de fabricació pròpia; dins del mas hi havia dues teuleries i un forn de calç, aquest darrer situat al fons del barranc de la riera de Fontanet. La capella es va inaugurar el desembre de 1865 i el 1876 s'hi va incorporar la campana. També va encarregar obres de millora a la casa al mestre Portella, el qual li va presentar el 1883 una factura pels jornals de més de 4.100 pessetes. El 1871, el Josep va becar amb 320 pessetes anuals a un tal Àngel Selga, perquè estudiés al seminari de Barcelona, fins a cantar missa. El 1892, nou parcera menaven vinya al mas Boixeda, els quals van lliurar a les tines de l'amo en total 136 càrregues, un setze i 4 porrons, en concepte de parts. El 1895 va vendre alzines al Pla de la Caseta i al Pla dels Casalons a un carboner. Aquest li havia de pagar la quantitat fixa de 7'50 pessetes per cada càrrega de carbonet que en tragués. Quan va fer aquest tracte el Josep ja era molt gran i es trobava impossibilitat. Va morir el febrer de 1898, a l'edat de 84 anys. La Josefa,

Quan Josep Galí Vilanova va quedar al front de l'heretat es va trobar amb un patrimoni format per tres cases a Fals (la casa pairal, la Caseta i el Molí), la casa de Manresa, i 564 quarteres de terra, repartides així: 3 quarteres de regadiu, 40 de sembrat, 64 de vinya, 3 d'olivar, i 455 quarteres de

molt més jove que no pas ell, l'havia precedit en el mal tràngol sis anys abans.

El Josep i la Josefa només van tenir una única filla, la pubilla Teresa Galí. Aquesta va fer capítols el 1875 amb Francesc Vall de Vilaramó, de Gaià. Suposem que en els pactes matrimonials hi va tenir un paper rellevant el rector de Fals, que aleshores era mossèn Josep Vall de Vilaramó. En el moment de passar per la sagristia els dos contraents eren força joves, tenien només vint anys. La Teresa va fer un bon matrimoni, ja que el seu home era l'hereu d'una de les propietats més importants de la part central de Catalunya. Dins de l'extensa heretat del marit, s'hi comptaven no menys de disset masoveries, grans ramats i boscos molt bons. La casa pairal de la nissaga Vall de Vilaramó és un impressionant edifici de pedra tallada d'estil gòtic tardà, de planta quadrada de 22 metres de costat i tres pisos d'alçada, des d'on s'albira un bonic panorama de la vall del Llobregat. La Teresa i el Francesc van fer un viatge de noces extraordinari per l'època en què vivien; van anar a Roma a veure el Papa. El 1877 van fer un altre viatge interessant; van peregrinar a Lourdes. Van anar-hi en tren, un invent recent que els va meravellar. El viatge va durar tres dies, amb canvis de tren a Saragossa, Tudela i Bayonne, i va costar dues unces d'or per persona.

La pubilla estava força arrelada a Boixeda però, i no va anar a viure a Gaià amb el seu marit, sinó que es va quedar a Fals per tenir cura dels seus pares ancians. Els seus fills van néixer, van ser batejats, i es van criar a Fals. De fills en va tenir uns quants; (1877) la Teresa, que va morir a l'edat d'un any i setze dies, (1879) una altra Teresa, (1882) l'Enric, (1884) la Montserrat, morta als 18 anys, (1887) el Josep, (1889) el Francesc, que va morir d'infant, i (1892) un altre Francesc. La seva filla Teresa va protagonitzar una història digna d'una novel·la rosa. Es va enamorar del xicot Fernando Serarols de Fonollosa, però els pares no veien amb bons ulls l'enllaç i van prohibir el festeig als joves. Una nit sense lluna, la Teresa va saltar pel balcó de l'eixida de la cisterna i va fugir cap als braços del seu amant. El diumenge següent van aparèixer a l'església en el moment de cloure la missa dominical, i sobre l'altar es van declarar marit i muller. D'entrada les dues famílies es van barallar, però el fet era irreversible i van haver d'acceptar els fets consumats.

Quan se li van morir els pares i es va quedar sola, la Teresa Galí va recollir-se a la Vall de Gaià, deixant el mas Boixeda a cura de masovers. El següent amo va ser l'hereu, Enric Vall de Vilaramó Galí, el qual va emparentar amb Cecília Carner Torras, del mas Carner de Sant Mateu. Tres dels seus fills, la Rosita, l'Anselm i el Josep, van ser batejats a Fals, mentre que la Pilar ho va ser a Gaià. Hi va haver un cinquè fill, però no va sobreviure al part. Durant aquesta etapa, la finca de Boixeda va estar hipotecada un parell de vegades per tal de garantir préstecs monetaris. El 1922, Josep Barniol de Marlès va deixar per cinc anys a l'amo de la Vall 30.000 pessetes, amb un interès anual del 5%. El 1934, un nou préstec de 7.000 pessetes va gravar la propietat. Aquests deutes van ser cancel·lats dins del termini corresponent. A partir de 1947, el patrimoni va passar al primogènit Anselm Vall de Vilaramó. Aquest estava casat

des del 1936 amb Lourdes Niubó Malagarriga, filla de cal Bernadàs, de Casserres. Van tenir una sola filla, la Montserrat. La pubilla i actual propietària va unir-se en matrimoni el 1963 amb Pere Armengou Casals, natural de Castellar de N'Hug, i de la unió en va néixer l'Enric, futur hereu i darrera baula de la llarga cadena de la nissaga Vall de Vilaramó.

Francesc Vall de Vilaramó i Teresa Galí

L'apartat dedicat als masovers comença amb Magí Prat, que va entrar el juny de 1899. La mestressa li va fer signar un inventari de totes les eines de pagès, atuellis de la cuina i mobles de la casa. També li va deixar un carro i una someira, amb el tracte que si l'animal es moria el masover n'havia d'indemnitzar a la mestressa amb la meitat del preu. El 1902 es va renovar el contracte amb el mateix masover, però a continuació va entrar una família de masovers que s'hi estaria més de mig segle. Era el Josep Casas Braquets i la seva dona Marcel·lina Barquets Boixadera. Tenien tres filles, dites Teresina, Elisa i Maria. La Teresina es va casar primer amb Lluís Calvet Planell, de Rajadell, i també va tenir tres filles, dites Marcel·lina, Pilar i Núria. El 1937 va passar una desgràcia grossa; el Lluís va morir aixafat pel carro. Llavors la seva vídua va casar-se amb Ramon Canals Grau, i encara va tenir dos fills més, la Victòria i el Josep. El Josep Casas va ser doncs masover fins a la seva mort, esdevinguda el 1943, i després d'ell, va continuar sent-ho el seu gendre Ramon Canals fins a meitats de la dècada dels 50. Van ser substituïts pels germans Hortènsia, Ramon, i Josep Batalla Vilès, la seva mare Angeleta i un oncle anomenat Florenci Vilès Pujantell. Els Batalla havien vingut de Basella i havien estat un anys fent de masovers a can Biel de Fonollosa. Es conta que l'oncle Florenci era un home molt treballador que es guanyava la vida tallant i esberlant soques d'olivera, una feina duríssima. Va passar molts anys a la presó havent acabat la guerra, i mentrestant, la seva dona "la Murciana" va haver de sobreviure captant per les cases. Quan la Hortènsia va morir soltera el 1967, van quedar durant més de deu anys el dos germans a cura de la mare impossibilitada. El 1975, l'amo de Boixeda va construir al costat de la casa una granja moderna de porcs, que menaven els Batalla. El 1985 va morir el Florenci, i el 1986 el Ramon Batalla d'accident. Es va estimbar el cotxe que conduïa a prop del Molí de Boixeda. Poc després el Josep Batalla va marxar, i de llavors ençà el mas Boixeda s'ha quedat deshabitat.